

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/139/99

OPINIE O ŁAPÓWKACH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Większość ankietowanych (68%) słyszała o wręczaniu łapówek za załatwienie lub przyspieszenie załatwienia jakiejś sprawy, ale osobiste doświadczenia w tej dziedzinie deklaruje niespełna jedna piąta (19%). Odsetek osób dających łapówki utrzymuje się na poziomie z roku '97.
- Badani, którzy przyznali się do dawania łapówek, najczęściej załatwiali w ten sposób leczenie w państwowej służbie zdrowia (52%), znacznie rzadziej zaś sprawy wiążące się z wymiarem sprawiedliwości (8%), sprawy urzędowe (8%) czy dotyczące pracy (7%). W ciągu ostatnich dwóch lat wzrosła liczba osób, które wręczały łapówki za załatwienie spraw związanych z ochroną zdrowia oraz pozostających w gestii sądów, prokuratury i policji.
- Stosunek Polaków do łapownictwa można określić jako niespójny. Zdecydowana większość badanych zgadza się ze stwierdzeniem, że *łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna* (83% wskazań), a także z tym, że *na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki* (73%). Równocześnie zaś większość uważa, że *obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek* (64%), a *prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości* (55%). Zapewne taki pogląd sprawia, że blisko połowa (49%) ankietowanych przyjmuje umiarkowanie rygorystyczną postawę wobec przekupstwa. Jednocześnie większość (61%) deklaruje nikłe tolerowanie obecności tej patologii w życiu publicznym, a jedna piąta (22%) nie znajduje dla niej żadnego usprawiedliwienia.

W jednym z ostatnich sondaży¹ pytaliśmy ankietowanych o ich stosunek do przekupstwa oraz osób dających i biorących łapówki. Interesowały nas takie kwestie, jak: postrzeganie rozpowszechnienia tej patologii społecznej, rodzaj spraw załatwianych za pomocą łapówek, a przede wszystkim moralna ocena samego zjawiska.

STOSUNEK DO ŁAPOWNICTWA

W opinii społecznej zjawisko łapownictwa ma jednoznacznie negatywne konotacje: ponad cztery piąte badanych sądzi, że *łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna* (83%), a blisko trzech na czterech ankietowanych jest zdania, że *na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki* (73%). Większość respondentów uważa również, że *ci, co biorą łapówki, to ludzie z gruntu nieuczciwi* (64%). Jednak w innych sprawach ankietowani nie są już tak zgodni. Niewykluczone, że na ich oceny wpływa dość rozpowszechnione przekonanie, że *obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek* (63%). Mniej jednoznacznie respondenci ustosunkowują się do stwierdzenia: *dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione*. Odsetki osób nie zgadzających się z tą opinią oraz tych, które ją podzielają, niemal się równoważą (odpowiednio 43% i 46%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (110), 7-13 lipca ‘99, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1055).

Tabela 1

Poniżej przedstawiamy różne stwierdzenia. Proszę powiedzieć o każdym z nich, czy zgadza się Pan(i) z nim czy też nie.	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna	83	8	9
Na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki	73	17	10
Ci, co biorą łapówki, to ludzie z gruntu nieuczciwi	64	23	13
Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek	63	26	11
Prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości	55	27	18
Tylko ci nie biorą łapówek, którym ich nikt nie proponuje	54	31	14
Za łapówki powinny być wymierzane bardzo wysokie kary więzienia	53	31	16
Dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione	46	43	11
Łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji	39	47	15
Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki	36	41	23
Na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne	32	54	14
Wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący	27	54	20

Wprawdzie łapówki są jednoznacznie oceniane jako nieetyczne, jednak opinie o różnych sytuacjach i zachowaniach z nimi związanych zależą od tego, czy sami ankietowani w przeszłości dawali łapówki czy też nie. Osoby, które nie dawały łapówek, krytyczniej niż pozostałe oceniają zarówno dających je, jak i przyjmujących, częściej sądzą, że za łapówki powinny być wymierzane wysokie kary, częściej też deklarują, że żadna sytuacja nie zmusi ich do tego czynu, zdecydowanie rzadziej usprawiedliwiają łapownictwo kontekstem sytuacyjnym.

Tabela 2

Poniżej przedstawiamy różne stwierdzenia. Proszę powiedzieć o każdym z nich, czy zgadza się Pan(i) z nim czy też nie.	Odsetki odpowiedzi twierdzących		
	Ogółem	Dający łapówki	Nie dający łapówek
Łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna	83	81	85
Na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki	73	65	76
Ci, co biorą łapówki, to ludzie z gruntu nieuczciwi	64	52	69
Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek	63	77	58
Prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości	55	59	55
Tylko ci nie biorą łapówek, którym ich nikt nie proponuje	54	62	53
Za łapówki powinny być wymierzone bardzo wysokie kary więzienia	53	45	57
Dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione	46	63	40
Łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji	39	55	36
Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki	36	13	44
Na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne	32	29	33
Wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący	27	25	28

Poddane ocenie ankietowanych stwierdzenia pogrupowaliśmy w ogólniejsze kategorie, odpowiadające nastawieniu do łapówek oraz osób dających łapówki i przyjmujących je. W ten sposób można wyróżnić trzy rodzaje postaw wobec łapownictwa.

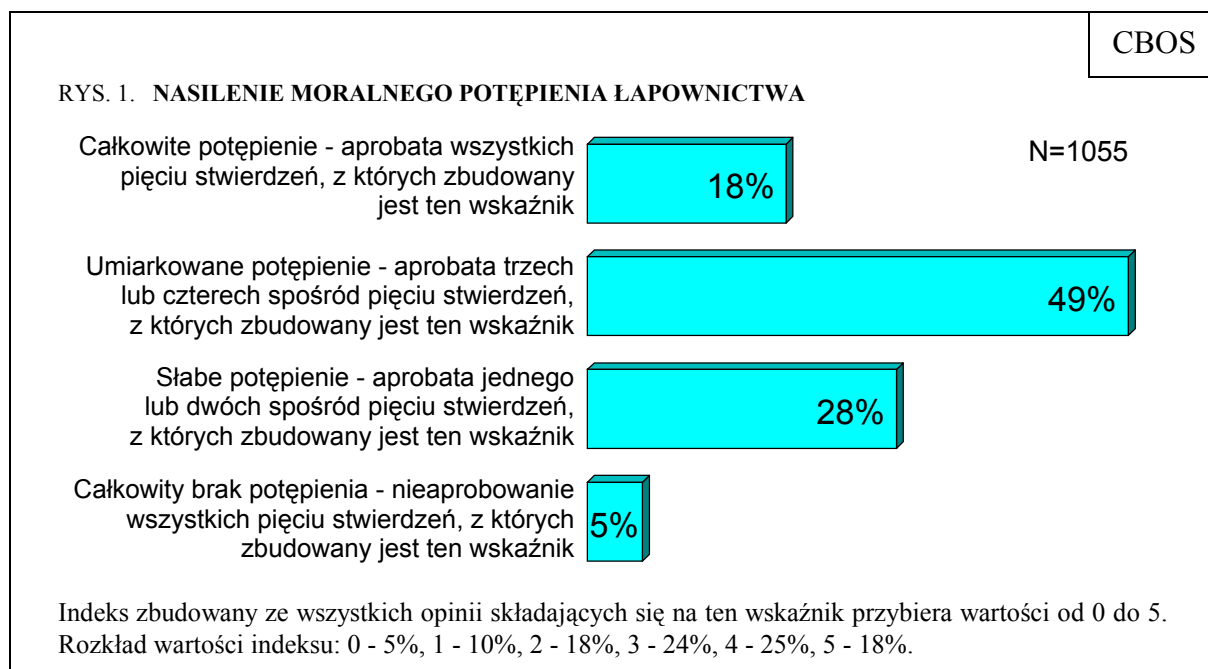
I. Moralne potępienie. Za wskaźnik tej postawy przyjęto identyfikowanie się z poglądem zawartym przynajmniej w jednym z pięciu następujących stwierdzeń: 1) *łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna*; 2) *za łapówki powinny być wymierzone bardzo wysokie kary więzienia*; 3) *ci, co biorą łapówki, to ludzie z gruntu nieuczciwi*; 4) *nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki*; 5) *na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki*.

II. Tolerowanie ze względu na kontekst społeczny. Za wskaźnik tej postawy przyjęto akceptację przynajmniej jednego z czterech następujących stwierdzeń: 1) *obecna sytuacja*

zmusza do dawania łapówek; 2) wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący; 3) na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne; 4) tylko ci nie biorą łapówek, którym ich nikt nie proponuje.

III. Akceptacja łapówki jako formy rekompensaty za przysługę. Ten rodzaj stosunku do łapownictwa określa aprobata co najmniej jednego z trzech stwierdzeń: 1) dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione; 2) prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości; 3) łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji.

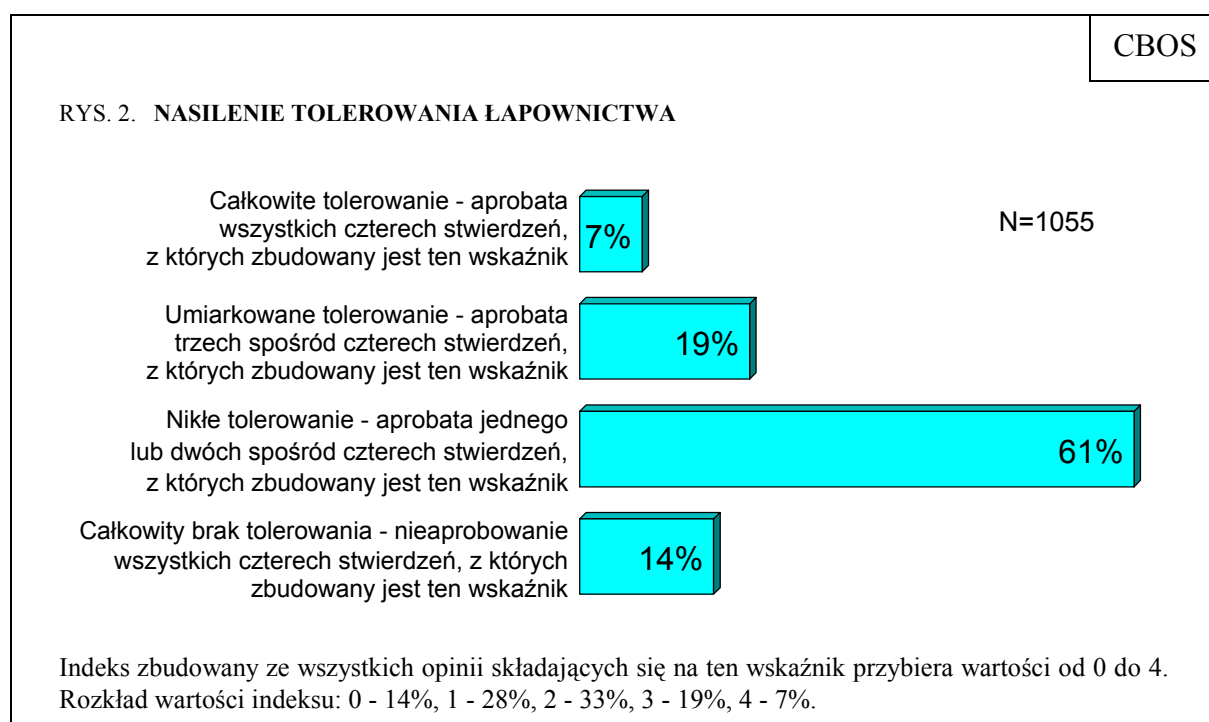
Postawy wobec łapownictwa nie są rozłączne. Ci, którzy oceniają łapówki jako nieetyczne, mogą uznawać, że sytuacja zmusza do uciekania się do tej formy rozwiązywania osobistych problemów. Inaczej mówiąc, deklarowane potępienie moralne nie wyklucza tolerowania istnienia łapówek (r Pearsona = 0,1955), chociaż jest ujemnie skorelowane z ich akceptacją (r Pearsona = -0,1496). Natomiast tolerowanie łapówek wyraźnie sprzyja usprawiedliwianiu osób dających łapówki i przyjmujących je (r Pearsona = 0,3641).

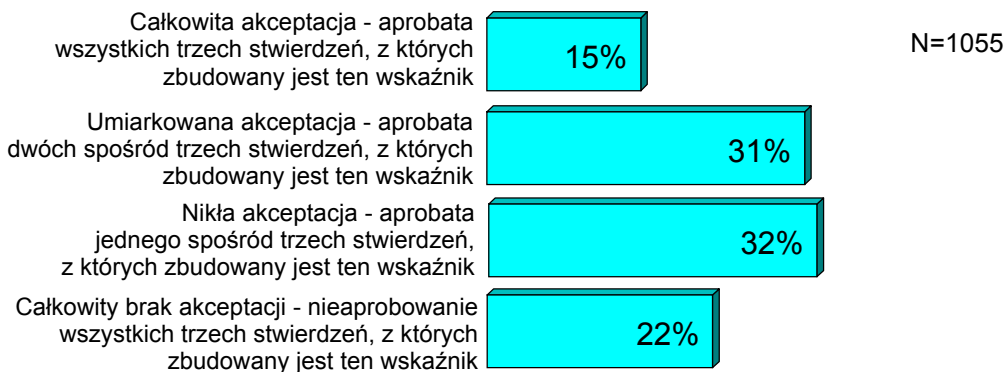
Okazuje się, że przy niemal powszechnej akceptacji stwierdzenia, że *łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna*, blisko połowa badanych (49%) wykazuje umiarkowany rygoryzm wobec tego zjawiska, a dalsze 28% - słaby. Silnie rygorystyczny stosunek do łapownictwa ma niespełna co piąty ankietowany (18%), tylko co dwudziesty zaś (5%) przyjmuje postawę całkowicie nierygorystyczną.

Należy jednak podkreślić, że w społeczeństwie polskim nieco częściej zaznacza się **całkowite potępienie** łapownictwa (18%) niż **całkowita akceptacja** tego zjawiska (15%) czy **całkowite tolerowanie** (7%) jego obecności w życiu publicznym.

Dominuje **nikłe tolerowanie** łapownictwa ze względu na presję okoliczności (61%), ale dwukrotnie więcej badanych w ogóle nie toleruje łapówek (14%), niż zajmuje postawę umownie określoną jako **całkowita tolerancja** (7%). Również **całkowita akceptacja** dawania i brania łapówek występuje rzadziej niż **całkowity brak akceptacji** (odpowiednio 15% i 22%).

RYS. 3. NASILENIE AKCEPTACJI ŁAPOWNICTWA

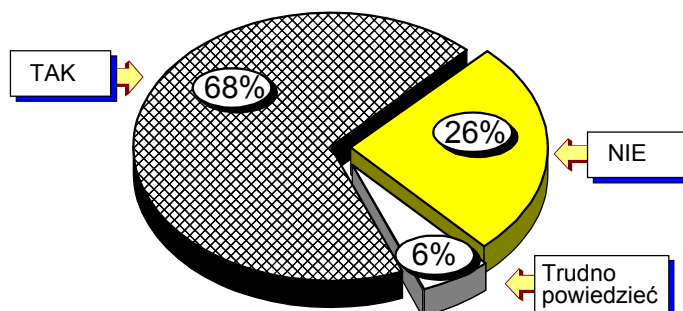
Indeks zbudowany ze wszystkich opinii składających się na ten wskaźnik przybiera wartości od 0 do 3. Rozkład wartości indeksu: 0 - 22%, 1 - 32%, 2 - 31%, 3 - 15%.

Ogólnie można powiedzieć, że Polacy są dość rygorystyczni w moralnej ocenie łapownictwa, mimo to w znacznej części tolerują jego istnienie i aprobuje tę patologię społeczną. Wyraża się to zarówno w deklarowanej akceptacji poszczególnych stwierdzeń dotyczących łapówek, jak i w nasileniu omówionych postaw wobec tego zjawiska.

CO MOŻNA ZAŁATWIĆ ZA POMOCĄ ŁAPÓWEK?

Mimo niemal powszechnego przekonania, że łapówka jest nieetyczna, a dający ją i przyjmujący zasługują na potępienie, w opinii ankietowanych łapownictwo ma w Polsce duży zasięg.

RYS. 4. CZASAMI SŁYSZY SIĘ, ŻE NAJSKUTECZNIEJSZYM SPOSOBEM ZAŁATWIENIA NAWET PROSTEJ, NIE BUDZĄCEJ WĄTPLIWOŚCI SPRAWY JEST ŁAPÓWKA. CZY SŁYSZAŁ(A) PAN(I), NP. OD ZNAJOMYCH, KOLEGÓW, RODZINY, O ZAŁATWIANIU SPRAW W TEN SPOSÓB?

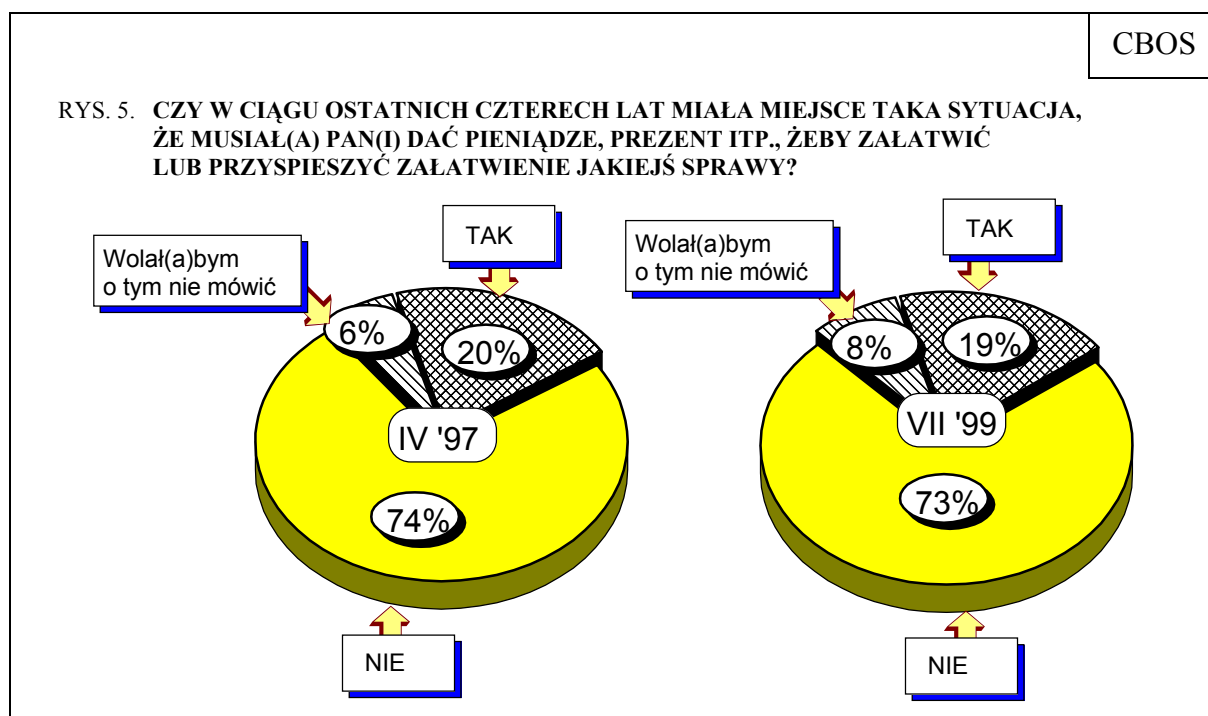
Ponad dwie trzecie ogółu badanych (68%) słyszało o dawaniu łapówek za załatwienie lub przyspieszenie załatwienia nawet prostych spraw, a tylko nieco ponad jedna czwarta (26%) wcale się z tym nie zetknęła.

Opinie w tej kwestii są słabo zróżnicowane społecznie. Oznacza to, że postępowanie w myśl zasady „kto smaruje, ten jedzie”, jest rozpowszechnione w różnych środowiskach i dotyczy różnorodnych sfer życia publicznego. Wskazuje na to duży zakres spraw, o których ankietowani słyszeli, że zostały załatwione za pieniądze lub prezenty, spontanicznie wymienianych w odpowiedzi na pytanie otwarte. Spośród respondentów, którzy słyszeli o dawaniu łapówek, 8% jest zdania, że obecnie w Polsce wszystko, każdą sprawę, można załatwić w ten sposób.

	CBOS
Proszę powiedzieć, co, jakie sprawy, o których Pan(i) słyszał(a), można obecnie załatwić za łapówkę?	N=715
Leczenie - służba zdrowia, zdrowie, operacja, szpital, łóżko w szpitalu, opieka medyczna, sanatorium	43%
Praca - załatwienie pracy ogólnie, awans, praca za granicą	23%
Szkolnictwo - przyjęcie na studia, do szkoły średniej, egzaminy, matura, zdanie do następnej klasy	16%
Wymiar sprawiedliwości - sądy, prokuratura, uniknięcie kary, przychylny wyrok	11%
Policja - mandaty, zwrot odebranego prawa jazdy, przemysł	11%
Budownictwo, mieszkania - zezwolenia na budowę domu, działki, przydziały mieszkań komunalnych, sprawy mieszkaniowe, remonty	11%
Sprawy urzędowe, administracyjne - przyspieszenie wydania dokumentu, przydziały, zezwolenia, dzierżawa placu, przydział lokali na działalność handlową, załatwienie telefonu	9%
Działalność gospodarcza - koncesje, przetargi, kontrakty, zlecenia, rozprowadzenie materiału hodowlanego	8%
Prawo jazdy - egzamin	8%
Renta	5%
Wojsko - zwolnienie, odroczenie poboru	4%
Zwolnienia lekarskie (L-4)	3%
Kredyty, pożyczki	2%
Wszystko można załatwić za łapówkę	8%
Inne	2%
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani odpowiadając na to pytanie otwarte mogli wymienić więcej niż jeden znany im przykład załatwienia sprawy za pomocą łapówki.	

Rozpowszechnienie zjawiska łapownictwa jest zdecydowanie mniejsze, gdy pytamy o zachowania bezpośrednio dotyczące ankietowanych.

Niespełna jedna piąta (19%) Polaków przyznaje, że w ciągu ostatnich czterech lat zdarzyło im się osobiście dać prezent lub pieniądze, by załatwić lub przyspieszyć załatwienie jakiejś sprawy, a dalsze 8% odmawia udzielenia jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o wręczanie łapówek. Nasuwa to przypuszczenie, że również ta kategoria respondentów dawała je w tym czasie. Przyjęcie takiego założenia oznacza, że mniej więcej co czwarty badany w ciągu ostatnich czterech lat załatwiał różne sprawy za pieniądze lub prezenty. Odsetek osób dających łapówki utrzymuje się na poziomie z roku '97.

Spośród badanych, którzy przyznali się do dawania łapówek, znaczny odsetek (16%) nie ujawnił załatwionej w ten sposób sprawy. Pozostali zdecydowanie najczęściej wymieniali różnorodne sytuacje związane z leczeniem w państwowej służbie zdrowia.

	CBOS	
Co udało się Panu(i) w ten sposób załatwić? Co to była za sprawa, w załatwieniu której pomogło Panu(i) wręczenie komuś pieniędzy, prezentu itp.?	IV '97 (N=233)	VII '99 (N=199)
Leczenie, zdrowie , również ogólnie: służba zdrowia - przyjęcie do szpitala, operacja, poród, zabieg, opieka lekarska, pielęgnarska, przyspieszenie badań, załatwienie zwolnienia lekarskiego, zaświadczenia, renty, recepty	45%	52%
Sprawy leżące w gestii sądu, prokuratury, policji - umorzenie sprawy, uchylenie decyzji o areszcie, uniknięcie surowego wyroku sądowego i więzienia, złagodzenie wyroku, odstąpienie prokuratora od zatrzymania dowodu rzeczowego w sprawie, ochrona osobista oraz zabezpieczenie mienia i życia, rejestracja samochodu, zwrot utraconego prawa jazdy, obniżenie lub anulowanie mandatów, również sprawy rozwodowe, księgi wieczyste itp.	3%	8%
Sprawy urzędowe , np. w banku, urzędzie gminy - pożyczki, kredyty, również przyspieszenie załatwienia sprawy, zwiększenie renty chorobowej, wydanie zezwolenia, dokumentu, prawa jazdy	14%	8%
Praca - przyjęcie do pracy, załatwienie pracy na wakacje, załatwienie stanowiska, pracy za granicą, załatwienie pożyczki w pracy	8%	7%
Edukacja, szkolnictwo - przyjęcie do szkoły średniej, na studia, zaliczenie egzaminów na uczelni, ukończenie szkoły z wynikiem pozytywnym	2%	3%
Mieszkanie - sprawy lokalowe, przyspieszenie przeprowadzenia remontu, załatwienie mieszkania lub domu	5%	3%
Działalność gospodarcza - przetargi, kontrakty, zamówienia, zlecenia, transakcje, uniknięcie opłaty celnej, sprzedaż plonów z gospodarstwa rolnego, odbiór wykonanej usługi	8%	3%
Inne , np. nie dałem, nie załatwiłem sprawy, bo oczekiwali łapówki	-	2%
Odmowa odpowiedzi - nie powiem, to moja sprawa, sprawa osobista, tajemnica, wolałbym o tym nie mówić itp.	18%	16%
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani odpowiadając na to pytanie otwarte mogli wymienić więcej niż jedną sprawę załatwioną za łapówkę.		

Obecnie częściej niż dwa lata temu ankietowani wskazują na nieformalne koszty leczenia w państwowej służbie zdrowia. Zatem w opinii społecznej reforma, która miała tę sytuację uzdrowić, przynajmniej w tym zakresie jeszcze nie dała oczekiwanych efektów. Z naszych wcześniejszych badań wynika, iż społeczeństwo polskie raczej sceptycznie oceniało możliwość uzdrowienia relacji między pracownikami państwowej służby zdrowia a pacjentami po wprowadzeniu jasnych reguł odpłatności za leczenie. W roku '96 tylko jedna

trzecia badanych (36%) sądziła, że po zreformowaniu służby zdrowia nie trzeba już będzie dawać pracownikom prezentów i pieniędzy, a 45% przewidywało, że nadal trzeba będzie to robić².

Relatywnie największe zmiany dotyczą jednak zasięgu łapownictwa w wymiarze sprawiedliwości. Od roku '97 deklarowana liczba spraw załatwianych w ten sposób w sądzie, prokuraturze i na policji wzrosła niemal trzykrotnie. Otwarte pozostaje pytanie, czy w tym konkretnym przypadku odnotowujemy wzrost korupcji w wymiarze sprawiedliwości, czy też łapownictwo jako metoda pozbywania się własnych problemów na tyle spowszedniało, że obecnie częściej niż dawniej ludzie przyznają się do wręczania łapówek, bez względu na charakter załatwianych spraw.

Mniejszy niż dwa lata temu odsetek ankietowanych wymienił nieformalne załatwianie różnego rodzaju spraw urzędowych oraz związanych z działalnością gospodarczą.

Deklarowany stosunek do łapownictwa oraz osób dających łapówki i przyjmujących je można określić jako niespójny. Z jednej strony ankietowani jednoznacznie oceniają to zjawisko jako naganne i nieetyczne, nie znajdujące usprawiedliwienia w żadnej sytuacji oraz zasługujące na potępienie i karę, z drugiej zaś większość respondentów skłonna jest zaakceptować istnienie łapówek w obecnej sytuacji, a ponad połowa nawet uznać je za formę wdzięczności za oddaną przysługę, co zdecydowanie zmienia znaczenie samego czynu i jego wymowę moralną.

Większość badanych jest przekonana o szerokim zasięgu tej formy patologii życia publicznego w Polsce, ale osobiste doświadczenia związane z wręczaniem łapówek ma niespełna co piąty respondent.

Opracowała

Macieja FALKOWSKA

² Por. komunikat CBOS „Funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia w opinii społecznej”, maj '96.

A N E K S

Tabela 1. **Dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione.**
Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) z tym stwierdzeniem
czy też nie zgadza?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	46	43	11	1055
Płeć				
Mężczyźni	48	43	9	500
Kobiety	44	43	14	555
Wiek				
18-24 lat	49	42	9	151
25-34	52	39	9	186
35-44	53	37	10	192
45-54	45	46	10	227
55-64	42	43	15	127
65 lat i więcej	32	51	17	172
Miejsce zamieszkania				
Wieś	41	42	16	396
Miasto do 20 tys.	54	38	8	134
20 - 100 tys.	47	45	8	210
101 - 500 tys.	45	48	7	184
501 tys.i więcej mieszk.	48	40	12	129
Wykształcenie				
Podstawowe	37	46	16	306
Zasadnicze zawodowe	51	39	10	286
Średnie	47	43	9	368
Wyższe	49	42	9	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	53	40	7	76
Prac.umysł.niż.szczębla	43	46	11	96
Pracownicy fiz.- umysł.	44	38	18	78
Robotnicy wykwalifikowani	56	42	2	124
Robotnicy niewykwalifik.	41	52	8	45
Rolnicy	48	38	13	48
Pracujący na własny rach.	55	34	11	48
Bierni zawodowo				
Renciści	38	45	16	130
Emeryci	36	49	15	184
Uczniowie i studenci	48	46	5	56
Bezrobotni	53	36	11	114
Gospodynie domowe i inni	45	42	13	53
Pracuje w:				
sferze budżetowej	46	46	8	102
sekt. państw., publicznym	41	51	8	106
sp. wiaśc. pryw. i państwa	57	35	8	111
sekt. pryw. poza rolnict.	50	40	10	173
prywatnym gosp. rolnym	47	39	14	56
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	42	47	10	168
276 - 399	42	50	8	133
400 - 549	46	39	15	230
550 - 799	42	47	11	160
Powyżej 799 zł	51	44	4	144
Ocena własnych war. mater.				
Dobre	55	38	8	203
Średnie	43	46	11	498
Złe	44	43	13	351
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	39	47	14	68
Raz w tygodniu	42	44	14	568
1-2 razy w miesiącu	49	39	12	138
Kilka razy w roku	56	40	4	190
W ogóle nie uczestniczy	48	45	7	90
Poglądy polityczne				
Lewica	52	40	7	265
Centrum	48	43	9	278
Prawica	38	53	9	263
Trudno powiedzieć	43	36	21	250

Tabela 2. **Łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji.** Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) z tym stwierdzeniem czy też nie zgadza?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	47	15	1054
Płeć				
Mężczyźni	43	43	14	499
Kobiety	35	50	16	555
Wiek				
18-24 lat	40	52	8	151
25-34	43	39	18	186
35-44	44	46	10	192
45-54	39	47	13	227
55-64	30	50	20	125
65 lat i więcej	32	47	21	172
Miejsce zamieszkania				
Wieś	36	45	19	395
Miasto do 20 tys.	41	48	11	134
20 - 100 tys.	39	48	13	210
101 - 500 tys.	37	45	18	184
501 tys. i więcej mieszk.	44	50	6	129
Wykształcenie				
Podstawowe	36	45	19	306
Zasadnicze zawodowe	42	45	14	286
Średnie	41	45	14	367
Wyższe	27	63	9	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	41	50	9	76
Prac. umysł. niż. szczebla	41	52	7	96
Pracownicy fiz.- umysł.	49	42	9	77
Robotnicy wykwalifikowani	49	34	17	124
Robotnicy niewykwalifik.	37	50	13	45
Rolnicy	49	34	17	48
Pracujący na własny rach.	42	51	7	48
Bierni zawodowo				
Renciści	27	47	25	130
Emeryci	32	52	16	184
Uczniowie i studenci	34	61	5	56
Bezrobotni	37	45	18	114
Gospodynie domowe i inni	40	40	20	53
Pracuje w:				
sferze budżetowej	44	46	9	102
sekt. państw., publicznym	47	43	11	106
sp. właśc. pryw. i państwa	40	50	10	109
sekt. pryw. poza rolnict.	41	46	13	173
prywatnym gosp. rolnym	46	37	17	56
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	33	49	17	168
276 - 399	47	37	16	133
400 - 549	34	50	16	228
550 - 799	41	46	13	160
Powyżej 799 zł	41	49	10	144
Ocena własnych war. mater.				
Dobre	36	53	11	202
Średnie	42	43	15	498
Złe	35	48	17	351
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	34	54	12	68
Raz w tygodniu	38	45	17	567
1-2 razy w miesiącu	43	44	14	138
Kilka razy w roku	36	51	13	190
W ogóle nie uczestniczy	46	44	10	90
Poglądy polityczne				
Lewica	41	46	13	264
Centrum	43	47	10	278
Prawica	38	49	13	263
Trudno powiedzieć	31	44	25	250

Tabela 3. Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki.
Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) z tym stwierdzeniem
czy też nie zgadza?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	36	41	23	1055
Płeć				
Mężczyźni	35	43	22	500
Kobiety	37	39	25	555
Wiek				
18-24 lat	31	48	22	151
25-34	27	50	24	186
35-44	35	44	21	192
45-54	34	44	22	227
55-64	45	28	26	127
65 lat i więcej	46	27	27	172
Miejsce zamieszkania				
Wieś	36	37	27	396
Miasto do 20 tys.	28	46	26	134
20 - 100 tys.	34	47	19	210
101 - 500 tys.	47	31	22	184
501 tys.i więcej mieszk.	31	51	18	129
Wykształcenie				
Podstawowe	42	29	29	306
Zasadnicze zawodowe	33	46	21	286
Średnie	33	45	22	368
Wyższe	36	48	16	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	43	42	15	76
Prac. umysł. niż. szczebla	37	46	17	96
Pracownicy fiz.- umysł.	30	48	22	78
Robotnicy wykwalifikowani	27	50	23	124
Robotnicy niewykwalifik.	29	50	22	45
Rolnicy	39	39	21	48
Pracujący na własny rach.	7	66	27	48
Bierni zawodowo				
Renciści	43	29	28	130
Emeryci	45	30	25	184
Uczniowie i studenci	29	40	30	56
Bezrobotni	31	44	25	114
Gospodynie domowe i inni	48	31	21	53
Pracuje w:				
sferze budżetowej	47	33	20	102
sekt. państw., publicznym	24	50	25	106
sp. właśc. pryw. i państwa	28	59	12	111
sekt. pryw. poza rolnict.	25	50	25	173
prywatnym gosp. rolnym	39	43	18	56
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	38	39	24	168
276 - 399	46	38	15	133
400 - 549	31	43	26	230
550 - 799	39	34	27	160
Powyżej 799 zł	36	47	18	144
Ocena własnych war. mater.				
Dobre	32	48	21	203
Średnie	37	39	24	498
Złe	37	39	24	351
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	46	31	23	68
Raz w tygodniu	37	36	27	568
1-2 razy w miesiącu	26	52	22	138
Kilka razy w roku	34	50	16	190
W ogóle nie uczestniczy	39	42	19	90
Poglądy polityczne				
Lewica	36	45	20	265
Centrum	39	41	19	278
Prawica	34	41	25	263
Trudno powiedzieć	34	36	30	250

Tabela 4. Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek. Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan(i) z tym stwierdzeniem czy też nie zgadza? (%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	63	26	11	1055
Płeć				
Mężczyźni	63	27	10	500
Kobiety	62	25	13	555
Wiek				
18-24 lat	68	24	8	151
25-34	70	23	7	186
35-44	68	22	10	192
45-54	61	26	13	227
55-64	62	26	12	127
65 lat i więcej	47	35	18	172
Miejsce zamieszkania				
Wieś	63	23	14	396
Miasto do 20 tys.	59	34	7	134
20 - 100 tys.	69	22	9	210
101 - 500 tys.	58	29	13	184
501 tys.i więcej mieszk.	62	28	11	129
Wykształcenie				
Podstawowe	54	31	15	306
Zasadnicze zawodowe	69	22	8	286
Średnie	66	23	12	368
Wyższe	62	31	6	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	54	32	13	76
Prac. umysł. niż. szczebla	72	21	7	96
Pracownicy fiz.- umysł.	70	19	10	78
Robotnicy wykwalifikowani	69	25	6	124
Robotnicy niewykwalifik.	56	39	5	45
Rolnicy	66	21	13	48
Pracujący na własny rach.	74	19	8	48
Bierni zawodowo				
Renciści	53	31	15	130
Emeryci	54	29	17	184
Uczniowie i studenci	58	30	13	56
Bezrobotni	70	22	9	114
Gospodynie domowe i inni	71	18	11	53
Pracuje w:				
sferze budżetowej	63	27	10	102
sekt. państw., publicznym	67	30	3	106
sp. właśc. pryw. i państwa	69	19	13	111
sekt. pryw. poza rolnictw.	67	25	8	173
prywatnym gosp. rolnym	66	18	16	56
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	65	27	8	168
276 - 399	61	29	10	133
400 - 549	61	29	10	230
550 - 799	67	20	12	160
Powyżej 799 zł	65	26	9	144
Ocena własnych war. mater.				
Dobre	67	23	10	203
Średnie	60	29	11	498
Złe	65	24	12	351
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	53	38	9	68
Raz w tygodniu	61	27	13	568
1-2 razy w miesiącu	68	20	11	138
Kilka razy w roku	71	21	8	190
W ogóle nie uczestniczy	57	31	12	90
Poglądy polityczne				
Lewica	71	21	8	265
Centrum	61	28	11	278
Prawica	60	32	8	263
Trudno powiedzieć	59	23	18	250

Tabela 5. Czy w ciągu ostatnich czterech lat miała miejsce taka sytuacja, że musiał(a) Pan(i) dać pieniądze, prezent itp., żeby załatwić lub przyspieszyć załatwienie jakiejś sprawy?

(%)

	Tak	Nie	Wolał(a)by o tym nie mówić	Liczba osób
Ogółem	19	73	8	1055
Płeć				
Mężczyźni	21	72	7	500
Kobiety	17	75	8	555
Wiek				
18-24 lat	22	70	8	151
25-34	26	69	5	186
35-44	27	65	8	192
45-54	17	74	9	227
55-64	13	82	5	127
65 lat i więcej	7	85	9	172
Miejsce zamieszkania				
Wieś	16	76	8	396
Miasto do 20 tys.	13	81	6	134
20 - 100 tys.	22	69	10	210
101 - 500 tys.	17	77	6	184
501 tys.i więcej mieszk.	31	61	8	129
Wykształcenie				
Podstawowe	10	83	7	306
Zasadnicze zawodowe	22	72	7	286
Średnie	24	67	9	368
Wysze	21	72	7	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	31	66	3	76
Prac.umysł.niż.szczebła	22	71	7	96
Pracownicy fiz.-umysł.	30	66	5	78
Robotnicy wykwalifikowani	26	63	12	124
Robotnicy niewykwalifik.	24	73	3	45
Rolnicy	17	81	2	48
Pracujący na własny rach.	27	59	14	48
Bierni zawodowo				
Renciści	10	82	7	130
Emeryci	8	82	9	184
Uczniowie i studenci	20	75	5	56
Bezrobotni	18	71	11	114
Gospodynie domowe i inni	13	83	4	53
Pracuje w:				
sferze budżetowej	16	78	6	102
sekt. państw.,publicznym	28	67	6	106
sp. własc. pryw. i państwa	36	54	10	111
sekt. pryw. poza rolnict.	23	68	9	173
prywatnym gosp. rolnym	15	83	2	56
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	21	70	9	168
276 - 399	19	74	6	133
400 - 549	16	75	9	230
550 - 799	20	77	3	160
Powyżej 799 zł	24	69	8	144
Ocena własnych war. mater.				
Dobre	24	72	4	203
Średnie	15	79	6	498
Złe	22	67	12	351
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	19	79	1	68
Raz w tygodniu	15	77	8	568
1-2 razy w miesiącu	27	65	9	138
Kilka razy w roku	25	68	7	190
W ogóle nie uczestniczy	18	72	10	90
Poglądy polityczne				
Lewica	22	69	9	265
Centrum	24	68	8	278
Prawica	19	78	3	263
Trudno powiedzieć	10	79	11	250